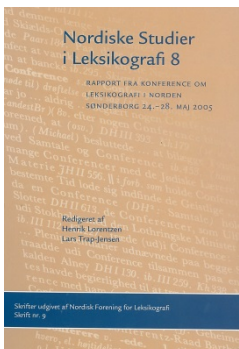

NORDISKE STUDIER I LEKSIKOGRAFI

Titel:	Muligheder for samarbejde mellem ordbøger der arbejder inden for det nordiske sprogområde	
Forfatter:	Bent Christian Jacobsen	
Kilde:	Nordiska Studier i Leksikografi 8, 2006, s. 181-184 Rapport från Konferens om lexikografi i Norden, Göteborg 27.-29. maj 1999	
URL:	http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/nsil/issue/archive	

© Nordisk forening for leksikografi

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre Nordiske studier i leksikografi (1-5) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

Muligheder for samarbejde mellem ordbøger der arbejder inden for det nordiske sprogområde

Plans for co-operation between Nordic-language dictionary projects. The West-Nordic language area covers Norway, the Faeroes and Iceland. The languages of these three countries all develop from a common source, usually called Old Norse (Danish: 'norrønt'). The article describes the way in which dictionaries of the modern forms of these languages can benefit from being able to refer to corresponding words both in the sister languages and in Old Norse. *Ordbog over det norrøne prosasprog // A Dictionary of Old Norse Prose* makes considerable use of lexicographical material from related medieval and modern languages when undertaking semantic analysis. An initiative is under way to enable dictionary projects that cover all medieval Nordic languages to co-operate on an interlinked presentation of their lexical data and some background materials on the World Wide Web.

1. Vestnordiske ordbøger og nabosprog

Det vestnordiske sprogområde dækker de moderne sprog der tales i Norge, på Færøerne og på Island. Fælles for disse sprog er at de har et historisk udgangspunkt, nemlig det norrøne sprog. Leksikografiske beskrivelser af de moderne sprog varetages af *Norsk Ordbok* i Norge, *Føroysk orðabók* på Færøerne og *Orðabók Háskólans* på Island. *Ordbog over det norrøne prosasprog // A Dictionary of Old Norse Prose* (ONP) i København beskæftiger sig, som navnet siger, med det norrøne sprog.

Der er tradition for at ordbøger over moderne sprog giver henvisninger til ældre, historiske former for enkelte ord. Det giver ordforrådet en historisk dimension og er oplysende for den interesserede læser af ordbogen. Derimod er der kun sjældent henvisninger fra et moderne sprog til et andet. Inden for det nordiske sprogområde ser vi således i ordbøger ofte henvisninger til ældre former af et ord, som f.eks. fra moderne norsk til norrønt, men vi ser sjældent en henvisning til et ords form i et andet moderne sprog, som f.eks. mellem moderne norsk og islandsk eller færøsk, selvom en sådan henvisning ofte kan være relevant og oplysende. Ordbøgerne ser i almindelighed sig selv som nationale ordbøger med sig selv som udgangspunkt og mål, og for langt de fleste brugere af ordbøgerne er det vel også tilstrækkeligt.

Ordbog over det norrøne prosasprog har til opgave at beskrive det gamle sprog i det vestnordiske sprogområde, altså gammelnorsk (indtil ca. 1370) og islandsk (indtil 1540). Vi beskriver det sprog som ordbøgerne over de moderne sprog henviser til. Redaktørerne på ONP ser sagen fra en anden side. Vi kan se det ordforråd vi beskriver, udvikle sig netop til alle de moderne sprog under et. Fra vores synsvinkel

er grænserne mellem moderne norsk, færøsk og islandsk mere et spørgsmål om dialektgeografi end om nationale sprog.

2. ONP og de moderne sprog

Redaktørerne ved ONP løber jævnligt ind i problemer når vi skal udarbejde betydningsbeskrivelser. Det skyldes bl.a. at vi ikke kan gribe til ældre stadier af sproget, for vores materiale er det ældste. Mange ord er kun meget sparsomt belagt, og uden en god kontekst kan det være vanskeligt at fastlægge betydningen af et enkelt ord. Redaktionen er nødt til at gribe til de nyere repræsentanter for sprogene, især yngre norsk og islandsk.

Et eksempel. Ordet **belgssonr** optræder kun én gang i ONP's materiale, nemlig i et norsk diplom fra 1360 i formen *bægsson*. Det er indlysende at førsteleddet er det maskuline substantiv *belgr*, hvor ONP har definition 5 '(menneskets) "bælg", krop, vom, udposning // skin (of a person), body, belly, distension/bulge'. Betydningen af *belg-* i *belgssonr* ligger inden for dette område, men er dog ikke ganske klar. Her kommer *Norsk Ordbok* os til hjælp. Under opslagsordet **belg** i definition 3 b) findes betydningen 'sviv., ein som er tjukk og feit og har stor mage'. Denne definition passer fint med ONP's belæg, og redaktionen har udmøntet den i ONP's definition '(pejor.) "søn af tykvom" // (pejor.) "son of big-belly"', med behørig henvisning til *Norsk Ordbok*.

Det har altid været et håb for redaktørerne ved ONP at det en dag vil være muligt at få etableret et samarbejde med andre ordbøger inden for det nordiske sprogområde. Håbet og drømmen har specielt drejet sig om et samarbejde der består i at både brugere af ordbøgerne og redaktionerne har fri adgang til udveksling af ordbogsdata og baggrundsmateriale. Tanken om at redaktioner og brugere frit og let kan få alle oplysninger om et ord og dets former i geografisk og historisk spredning præsenteret direkte, er meget tillokkende.

3. Et fælles ordbogsinitiativ

Nu hvor mange ordbøger der beskæftiger sig med de nordiske sprog, er blevet tilgængelige på internettet, er dette håb og disse drømme ved at kunne tage form. Den 29. og 30. april 2005 blev der afholdt et møde i København på Den arnamagnæanske samling primært for middelalderordbøger i hele Norden, altså også danske og svenske. Mødet var arrangeret af Menota (Medieval Nordic Text Archive).

Formålet med mødet var at sondere mulighederne for et samarbejde mellem de ordbøger der beskæftiger sig med de nordiske middelaldersprog, med henblik på om det vil være muligt at oprette et fælles format for de involverede ordbøger.

Hensigten er at det skal være muligt for netbrugere at kunne håndtere ordbøgerne som en helhed. Det skal være muligt at kunne slå op på et ord i f.eks. norrønt og derudfra kunne få oplysninger om ordets former i andre nordiske sprog, f.eks. i

mellemnorsk, nynorsk og moderne islandsk. Men også i andre nordiske middelalder-sprog som f.eks. gammeldansk og fornsvensk.

Ordbøgerne har vidt forskellige redaktionelle edb-systemer og redskaber, der ikke kan eller skal modificeres. Det endelige mål er en integration af materialet på internettet fra de forskellige ordbøger, således at ordbogsdata og baggrundsmateriale set med brugernes øjne kommer til at udgøre en enhed. Hvorledes det skal se ud og fungere, er under overvejelse. Indtil et fælles koncept er udarbejdet, er et væsentligt skridt undervejs at opbygge et forholdsvist simpelt linksystem mellem ordbøgerne, således at brugerne i det mindste bliver mindet om at et ord er udbredt over hele det nordiske sprogområde og gennem hele de nordiske sprogs attesterede historie. For at simplificere konceptets udvikling er det et skridt på vejen at kun middelalderordbøgerne i første omgang indarbejdes i planerne. Hensigten er senere at inddrage de store ordbøger over de nationale sprog i Norden.

Der blev på mødet nedsat to arbejdsgrupper. Den ene skal varetage den overordnede planlægning og ideudvikling, mens den anden skal søge at finde frem til et fælles format hvori de forskellige ordbøgers data kan præsenteres på internettet, og på anden måde søge at løse de tekniske problemer der er forbundet med realiseringen af ideerne. De enkelte ordbøgers interne udviklingsværktøjer bliver ikke berørt af dette initiativ.

Herudover er det hensigten at – i første omgang – ordbogsredaktionerne på de involverede ordbøger skal have let og direkte elektronisk adgang til de andre ordbøgers ressourcer som f.eks. elektroniske tekster og bibliografiske data.

Arbejdsprocessen fortsætter, og der blev afholdt møde i arbejdsgruppen d. 10. september 2005. Man kan følge med i projektets udvikling på Menotas website <http://www.menota.org>.